

Kinderrechten & kindermishandeling

Jaarlijks zijn in Nederland 119.000 kinderen slachtoffer van kindermishandeling. De minister heeft de aanpak van kindermishandeling aangemerkt als een absolute prioriteit. Dat is een goede stap. Maar om mishandeling zoveel mogelijk te voorkomen, en aan slachtoffers tijdig passende hulp te bieden, is veel meer nodig.

Preventie van kindermishandeling

Bij de start van de nieuwe kabinetsperiode in 2017 gaf de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan dat de aanpak van kindermishandeling de komende jaren een absolute prioriteit is van zijn departement. In april 2018 lanceerden de minister van VWS, de minister voor Rechtsbescherming en de VNG het programma *Geweld hoort nergens thuis; Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling (2018-2021)*. Met dit actieprogramma wil het kabinet huiselijk geweld en kindermishandeling terugdringen, de schade van geweld beperken en de cirkel van geweld (de overdracht van generatie op generatie) vaker en duurzaam doorbreken. Dit voornemen is hoopgevend en wordt door UNICEF Nederland en Defence for Children van harte ondersteund.

Vooralsnog is in het gedecentraliseerde stelsel nog onvoldoende landelijke regie en sturing wat zorgt voor rechtsongelijkheid¹. Uit onderzoek van de Kinderombudsman in 2017 is gebleken dat gemeenten niet weten of met hun preventiebeleid de doelgroepen met een verhoogd risico op kindermishandeling en huiselijk geweld ook daadwerkelijk bereikt worden.

Voor een effectieve aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld is het nodig dat er landelijk geldende minimumnormen voor de uitvoering worden opgesteld, zodat een mishandeld kind in gemeente X op een vergelijkbare aanpak kan rekenen als een mishandeld kind in gemeente Y en beide kinderen even goed worden geholpen.

Daarnaast blijkt uit onderzoek² dat de veiligheid van kinderen in gezinnen waar sprake is van huiselijk geweld ook na een melding en hulp nog niet vanzelfsprekend is. Van belang is dat de landelijke overheid monitort of de veiligheid van kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling of huiselijk geweld ook op de langere termijn structureel gewaarborgd is. Om dit te bereiken is het nodig dat de Rijksoverheid kaders stelt en zorgdraagt voor de benodigde randvoorwaarden (capaciteit, middelen, datasystemen, et cetera) zodat gemeenten kunnen voldoen aan de landelijke normen.

Kinderrechten- beginselen

- **Kinderen moeten worden beschermd tegen alle vormen van kindermishandeling binnen en buiten het gezin** (Artikel 19, 20 en 34 IVRK).
- **Alle kinderen in Nederland hebben recht op bescherming tegen kindermishandeling**. (Artikel 2 en 22 IVRK).
- **De Nederlandse staat dient al het mogelijke te doen om kinderen die slachtoffer (dreigen te) zijn van kindermishandeling te ondersteunen en passende hulp te bieden** (Artikel 3 lid 2, 4, 19, 39 IVRK).
- **Het belang van het kind staat centraal in de preventie en aanpak van kindermishandeling** (Artikel 3, 19 en 39 IVRK).
- **Ouders worden actief ondersteund bij de opvoeding van hun kind** (Artikel 5 en 18 IVRK).
- **Kinderen moeten worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van het beleid ter voorkoming van kindermishandeling en de aanpak hiervan** (Artikel 12 IVRK).

¹ Brief aan de Informatie van de Kinderombudsman, 30 maart 2017.

² O.a. Verwey-Jonker Instituut, Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp, 2014.

Wij bevelen aan dat

- de Rijksoverheid minimum-eisen stelt aan de kwaliteit, het bereik en de impact van gemeentelijk beleid op het terrein van de preventie en aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld;
- en dat de Rijksoverheid de benodigde randvoorwaarden (capaciteit, middelen, datasystemen et cetera) voor een goede uitvoering garandeert.

2.206

OM-afdoeningen in zaken over mishandeling en seksueel misbruik

Indicatoren

Indicatoren	2012	2013	2014	2015	2016	2017 ¹	verschil tov 2016
Aantal onderzoeken door Veilig Thuis (voorheen: AMK) ¹	19.453 ¹	19.793 ³	27.875 ⁴	X ⁵	15.470 ⁵	X ⁵	
Aantal adviezen door Veilig Thuis (voorheen: AMK) ¹	45.887 ²	46.922 ³	46.415 ⁴	X ⁵	X ⁵	X ⁵	
Aantal kinderen in de maatschap-pelijke opvang ⁶	X	2.550	X	4.060	3.960	X	
Aantal kinderen in de vrouwenopvang ⁷	X	X	X	2.569	X	X	
Huiselijk geweldzaken bij OM ⁸	-	-	-	7.217	8.803	X	
Mishandeling en seksueel misbruik kinderen: aantal afdoeningen bij het OM	-	-	-	-	2.018	2.206	+ 9%
Ontucht met minderjarige: totaal geregistreeerde misdrijven ⁹	1085	1025	1045	875	855	820	-4%

¹ Bron: Brancherapportage Jeugdzorg, Jeugdzorg Nederland.

² Bron: Jaarrapportage AMK.

³ Bron: Jaarverslag Jeugdzorg Nederland 2013.

⁴ Bron: CBS Kindermishandeling 2014: voorlopige cijfers.

⁵ In 2016 zijn bij alle Veilig Thuis organisaties in totaal 84.225 meldingen gedaan van (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling. Bij 15.470 van deze meldingen is, na triage, in dat jaar een onder-zoek gestart en afgerond. In 6% van deze gevallen heeft dat geleid tot een onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming (Kamerbrief Aanpak Huiselijk Geweld, 17 oktober 2017). In de Kamerbrief wordt geen bronvermelding gegeven voor deze cijfers. Het CBS verstrekt sinds 2015 geen landelijke cijfers meer vanwege gebrek aan uniformiteit in de cijfers van de verschillende Veilig Thuis-regio's.

⁶ Bron: Cijfers maatschappelijke opvang 2016, Federatie Opvang i.o.v. het ministerie van VWS

⁷ Bron: Monitor In-, door- en uitstroom vrouwenopvang, RegioAanpak Veilig Thuis, december 2016. In werkelijkheid is het cijfer hoger. Niet alle instellingen konden gegevens aanleveren.

⁸ Bron: Openbaar Ministerie

⁹ Bron: CBS Geregistreeerde criminaliteit; soort misdrijf, regio. Door politie geregistreerd aantal misdrijven. De cijfers over 2016 en 2017 zijn voorlopig. Opgehelderd houdt in dat tenminste één verdachte bekend is bij de politie.

820

geregistreeerde misdrijven ontucht met minderjarigen

Landelijke uniformiteit en dataverzameling kindermishandeling

Voor een goede preventie en aanpak van kindermishandeling is het van belang om te beschikken over landelijke data die trends en ontwikkelingen kunnen tonen. Er zijn momenteel echter geen uniforme gegevens over het aantal gemelde gevallen van kindermishandeling en huiselijk geweld op landelijk niveau. Ook wordt niet landelijk geregistreerd wat de wacht- en doorlooptijden zijn voor kinderen die bij Veilig Thuis gemeld zijn. Maar bovenal ontbreken ge-gevens over de resultaten en duurzame impact van de in gang gezette hulp voor mishandelde kinderen.

Participatie van kinderen bij de aanpak van kindermishandeling

Een veelgehoorde klacht van mishandelde kinderen en jongeren is: “*Er is nooit met mij gepraat en niemand vroeg mij wat ik ervan vond.*” De Tweede Kamer nam eind 2016 een motie aan³ waarin zij erop aandringt dat door Veilig Thuis en in de jeugdbescherming altijd met het kind gesproken wordt door een ge-specialiseerde medewerker. Deze motie is aangenomen, maar moet nog breed verankerd worden binnen beleid en uitvoeringspraktijk.

Wel is in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de handreiking ‘Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling’ gerealiseerd. Hiermee krijgen beroepsgroepen concrete handvatten om kinderen te betrekken bij beslissingen die worden genomen bij (een vermoeden van) kindermishandeling. Wij roepen de overheid op om de betrokken beroepsgroepen actief te ondersteunen bij implementatie van de handreiking en ervoor te zorgen dat praten met kinderen standaard onderdeel uitmaakt van hulp aan mishandelde kinderen.

Tijdige en passende hulp voor mishandelde kinderen

Sinds 1 juli 2013 zijn professionals verplicht een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te gebruiken. Dit heeft positief bijgedragen aan de

↘ wij bevelen aan dat

de Rijksoverheid werk maakt van centraal aangestuurde data-verzameling en beleidsinformatie voor de aanpak van kinder-mishandeling.

↘ wij bevelen aan dat

- de centrale en decentrale overheid en hulpverlenende organisaties kinderen actief betrekken bij de preventie en aanpak van kindermis-handeling;
- praten met kinderen standaard onderdeel uitmaakt van hulp aan mishandelde kinderen bij zorg-, hulp-, onderwijs- en justitie-organisaties.

³ Motie Jeugdzorg van het Lid Kooiman, 13 oktober 2016).

84.225

meldingen van (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling in 2016

signaleringsgevoeligheid en meldingsbereidheid van professionals. Desondanks heerst bij diverse groepen professionals nog altijd handelingsverlegenheid. Ook zijn er nog aanzienlijke verschillen tussen de beroepssectoren in signalering, scholing en het gebruik en de implementatie van de meldcode.⁴

In 2017 kwam het kabinet met een wijziging van het Besluit verplichte meldcode⁵: Vanaf 2019 moet de meldcode een afwegingskader bevatten die professionals helpt bij de beoordeling of een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is. Hiermee is al veel bereikt, maar zorgelijk is de grote focus op meldcodes en protocollen terwijl onvoldoende wordt ingezet op de kennis die mensen nodig hebben om hiermee in de praktijk goed te kunnen werken.

Daarnaast is het onacceptabel dat mishandelde kinderen nog altijd op wachtlijsten staan en onvoldoende tijdige en passende hulp krijgen.⁶ Dit is het gevolg van bijvoorbeeld een te krap gemeentelijk budget, een gebrekkige samenwerking tussen instanties of problemen bij de aanbesteding en inkoop van benodigde zorg.

Ook vinden wij het verontrustend dat er nog steeds problemen zijn betreffende de capaciteit en kwaliteit bij Veilig Thuis, onder meer door de toename van het aantal meldingen, het onvoldoende inspelen op het ontstaan van piekmomenten, onvoldoende samenwerking met het veld en een tekort aan geschikt personeel.⁷ Wij dringen aan op garanties voor tijdige beschikbaarheid, passende hulp en een beter toezicht op de structurele veiligheid voor kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling.

Expertise over huiselijk geweld en kindermishandeling in de sociale wijkteams

Van alle meldingen die bij Veilig Thuis binnenkomen, wordt ongeveer twee derde direct 'afgeschaald' naar het lokaal veld, waaronder het sociale wijkteam.⁸ Dit betekent in de praktijk dat de verantwoordelijkheid van het organiseren van hulp aan kwetsbare gezinnen wordt overgenomen door het sociale wijkteam.

Echter, uit onderzoek blijkt dat sociale wijkteams lang niet altijd voldoende toegerust zijn om de complexe problematiek van kindermishandeling en huiselijk geweld goed op te pakken, of om veiligheidsrisico's bij de opvoeding van

➤ wij bevelen aan dat

de centrale en decentrale overheid – in samenwerking met zorgverzekeraars – tijdige en passende hulp garandeert voor mishandelde kinderen, waarbij ook op lange termijn de veiligheid van kinderen structureel gewaarborgd is.

➤ wij bevelen aan dat

gemeenten ervoor zorgen dat sociale wijkteams en Centra voor Jeugd en Gezin de benodigde specialistische expertise omtrent kindermishandeling standaard in huis hebben.

⁴ Rapport over Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, Inspectie voor de Gezondheidszorg, 7 juli 2017.

⁵ Kamerbrief Wijziging Besluit verplichte meldcode, 7 juli 2017.

⁶ Rapport Eerste evaluatie Jeugdwet, 30 januari 2018.

⁷ Brief Herbeoordeling twaalf Veilig Thuis organisaties, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 17 november 2017; De Kwaliteit van Veilig Thuis stap 2, Inspectie Jeugdzorg / Inspectie voor de Gezondheidszorg, april 2017.

⁸ Rapport Impactanalyse Veilig Thuis, 2 februari 2017.

kinderen in de thuissituatie in te schatten.⁹ Het is daarom van essentieel belang dat in sociale wijkteams de benodigde specialistische expertise rond (complexe) problematiek van kinderen en gezinnen standaard aanwezig is.

Hulp aan kinderen in de maatschappelijke en vrouwenopvang

Kinderen die in de vrouwenopvang of maatschappelijke opvang terechtkomen, hebben vaak te maken (gehad) met kindermishandeling of huiselijk geweld. Uit een recent rapport van de Nationale Ombudsman blijkt dat één van de knelpunten in de opvang is dat kinderen niet als zelfstandige cliënten worden gezien, maar als 'meekomend' met hun ouder(s)¹⁰. Omdat financiering van de opvang geënt is op het aantal volwassen cliënten in de opvang zijn de budgetten binnen de opvang vaak ontoereikend om passende hulp te kunnen bieden aan deze kinderen.

Daarnaast geven kinderen in de opvang aan hoe belangrijk het is dat zij betrokken worden bij de hulp en beslissingen die ook hun leven betreffen.¹¹ Wij roepen de overheid op om de positie en participatie van kinderen in de maatschappelijke en vrouwenopvang te versterken, zodat zij de hulp krijgen die nodig is.

De positie van minderjarige slachtoffers van misbruik en mishandeling in het strafproces

Hoeveel kinderen als slachtoffer van kindermishandeling, misbruik of geweld deelnemen aan het strafproces is onbekend. Wel is bekend dat in 2017 bij de politie 2.206 keer het misdrijf mishandeling en seksueel misbruik van kinderen is geregistreerd.¹² Het is daarbij echter ook belangrijk dat inzichtelijk wordt hoeveel minderjarige slachtoffers in aanraking komen met justitie en om welke delicten het gaat.

Een positieve ontwikkeling is dat sinds 2017 meer geregeld is ter bescherming van minderjarige slachtoffers door het implementeren van een EU-richtlijn met minimumnormen voor slachtoffers in de nationale wetgeving. Zorgelijk daarbij is wel dat specifieke kennis over het praten met kinderen geen vereiste is voor politie- en justitiepersoneel dat werkt met minderjarige slachtoffers van twaalf jaar en ouder. Wij benadrukken dat alle minderjarige slachtoffers tijdens een strafproces op kindvriendelijke wijze moeten worden verhoord in een ruimte die daarvoor passend is, en door een verhoorder die hiervoor specifiek is opgeleid. Verder worden ter bescherming van de privacy van minderjarige slachtoffers tijdens een strafproces ten onrechte geen aanvullende eisen gesteld in de nationale regelgeving.

Wij pleiten voor het gebruik van een kindnummer in processtukken ter vervanging van persoonsgegevens. Ook zouden wij willen zien dat de zitting in beginsel (deels) achter gesloten deuren plaatsvindt als het minderjarige slachtoffer aanwezig is. Wij roepen op tot meer waarborgen voor een kindvriendelijk strafproces waarbij in het bijzonder wordt gekeken naar het verhoor en de privacy van minderjarige slachtoffers.

⁹ Rapport Sociale (wijk)teams opnieuw uitgelicht, Movisie, januari 2018; Rapport Het wijkteam en kwetsbare gezinnen, Toezicht Sociaal Domein / Samenwerkend Toezicht jeugd, maart 2017.

¹⁰ Rapport Vrouwen in de Knel, de Nationale Ombudsman, 6 juli 2017.

¹¹ Publicatie Niets is voor altijd, 21 november 2017.

➤ wij bevelen aan dat

de centrale en decentrale overheid de positie van kinderen in de maatschappelijke en vrouwenopvang verbetert, zodat zij tijdig de hulp krijgen die nodig is.

➤ wij bevelen aan dat

de Rijksoverheid zich inspant voor een betere positie van minderjarige slachtoffers in het strafproces. Van belang zijn hierbij: een kindvriendelijker strafproces met meer aandacht voor bescherming van de privacy van kinderen en specifiek op kinderen toegerust verhoor.

¹² Cijfers Openbaar Ministerie, aangeleverd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid

**“Zorg voor meer
waarborgen voor
een kindvriendelijk
strafproces.”**

Minderjarig slachtoffer seksueel misbruik onnodig vaak verhoord

Verhoord worden in een strafrechtelijke procedure over seksueel misbruik is zeer ingrijpend voor een kind. Een moeder belt de Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children. Haar dochter van tien is slachtoffer van seksueel misbruik en moet daarover getuigen in een strafproces. Moeder is bezorgd over het welzijn van haar kind, omdat de advocaat van de verdachte haar dochter in hoger beroep opnieuw wil verhoren. Dit terwijl er audiovisuele opnames zijn van het eerste verhoor dat is afgenomen in een kindvriendelijke verhoorstudio door een gespecialiseerde verhoorder. De advocaat kan deze opnames bekijken. Moeder wil haar kind niet onnodig opnieuw belasten met een verhoor.

Defence for Children schrijft een kinderrechtenrapportage over deze zaak waarin zij benadrukt dat het belang van het kind een eerste overweging moet zijn, en dat zeer terughoudend omgegaan moet worden met het herhaald verhoren van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik. De advocaat van de verdachte zal goed moeten motiveren wat de toegevoegde waarde is van een nieuw verhoor en waarom het bekijken van de audiovisuele beelden niet toereikend is. Defence for Children ziet op basis van de beschikbare stukken onvoldoende reden om het meisje nogmaals te verhoren.

Het Gerechtshof komt tot eenzelfde conclusie in deze zaak en bepaalt dat het meisje niet opnieuw verhoord zal worden. Deze casus illustreert dat de positie van minderjarige slachtoffers in het strafproces voor verbetering vatbaar is.

Zorgen

Jaarlijks zijn naar schatting 119.000 kinderen in Nederland slachtoffer van kindermishandeling. Om deze kinderen hulp te kunnen bieden is voldoende capaciteit en kwaliteit nodig bij de hulpverlenende instanties, en die is er nu onvoldoende. Mishandelde kinderen staan nu lang op wachtlijsten en krijgen onvoldoende passende hulp.

Als gevolg van de decentralisatie van het jeugdbeleid zijn mishandelde kinderen afhankelijk van wat gemeenten wel of niet voor hen (kunnen) doen. Dit is zorgelijk, omdat het bij de preventie en aanpak van kindermishandeling niet uit mag maken of je als kind in gemeente X of in gemeente Y woont.

Vooruitgang

De overheid besteedde de afgelopen jaren vooral aandacht aan het verhogen van de signaleringskansen, waardoor meer slachtoffers van kindermishandeling in beeld komen. Dat is een positieve ontwikkeling. Bovendien heeft de minister de aanpak van kindermishandeling aangemerkt als een absolute prioriteit. Voor minderjarige slachtoffers is er nieuwe regelgeving die hen beter beschermd tijdens een strafproces.

En nu

Er is behoefte aan meer landelijke sturing, meer capaciteit en een betere kwaliteit van de zorg, zodat kinderen overal in Nederland tijdig op goede zorg kunnen rekenen en de veiligheid van deze kinderen ook op de lange termijn gewaarborgd is.

Centraal aangestuurde data-verzameling en beleidsinformatie zijn nodig om de aanpak van kindermishandeling te monitoren en verbeteren.

Specialistische kennis omtrent kindermishandeling is nodig in de sociale wijkteams en in de centra voor jeugd en gezin.

Kinderen en jongeren moeten meer betrokken worden bij de aanpak van kindermishandeling. Overleg met de kinderen zelf moet standaard onderdeel uitmaken van hulp.

Alle minderjarige slachtoffers die deelnemen aan een strafproces moeten op kindvriendelijke wijze worden verhoord en hun privacy moet beter worden beschermd.